

УДК 32.019.51

Діагностика постсучасного міфу

Володимир Шедяков,
доктор соціологічних наук,
провідний науковий співробітник
Інституту європейських досліджень
НАН України

Статтю присвячено дослідженню використання міфу у практиці постсучасних трансформацій, зокрема – під кутом зору пошуку варіантів продуктивного використання часу світової кризи. Міф розглядається як ефективна модель, з одного боку, засвоєння людиною природного і соціального середовища, а з іншого – як потужного управлінського впливу на неї. Таким чином, спрямоване соціальне міфотворення розглядається як ефективний засіб забезпечення успіху країни у світовій конкурентній боротьбі, в тому числі й шляхом використання стратегії непрямих дій.

Ключові слова: *постсучасність, міфотворення, стратегія непрямих дій.*

The article is devoted to the research of using a myth in the practice of postmodern transformations, in particular – seeking variants of efficient using the time of world crisis. A myth is reviewed as the effective model of learning natural and social environment by human and strong administrative influence upon her. So directed social myth creating is considered to be an effective instrumental for achieving success by the country in a world competition, including strategy of non-direct actions.

Keywords: *postmodernity, myth creating, strategy of non-direct actions*

Вступ

Динамічність і масштабність змін в технологічному, економічному, соціальному і політичному житті як постсучасного суспільства загалом, так й окремого індивіда суттєво ускладнюють прогнозування ситуації на

більш-менш тривалий час, а відтак і планування дій та наслідків їх реалізації. Ефективнішою в цих умовах стає стратегія, що передбачає формування загального напрямку руху. Вона базується, зокрема, на комбінації вкорінених ще на міфічному рівні фундаментальних підстав, а також нових можливостей, породжуваних сучасністю. Отже доцільно гнучко поєднувати дії, що ґрунтуються на світоглядних та інструментальних цінностях, і на родових та індивідуальних символах [1].

При зростанні тенденцій глобалізації та постмодернізації виникають умови для підвищення ефективності стратегії непрямих дій для вирішення складних багатоаспектних завдань. При цьому актуалізується роль інформаційної сфери як простору їх реалізації. І саме соціальне міфотворення демонструє значні можливості дієвого управління процесами, відносинами, особами як у нинішньому, так і в майбутньому мультикультурному середовищі [3 - 5].

Певні підходи та значний арсенал стратегічних принципів і прийомів непрямой дії і методів стимулювання необхідних трансформацій було нагромаджено ще в Давньому Китаї та у Візантії. Але набагато потужніші та розмаїтіші нові можливості виникають у цій сфері нині, у третьому тисячолітті. При цьому своєчасність і повнота інформації стають неодмінною умовою розвитку системи: якщо людина добре інформована, то вона має можливості приймати раціональні рішення, адекватно інтерпретувати події та реагувати на них.

Постановка дослідницької мети

Внутрішні процеси в кожній країні, здатність держави відповідати на виклики часу й використовувати нові можливості міфу в умовах постсучасності, без сумніву, вкрай специфічні. Тим часом в умовах глобального домінування законів інформаційного світу окремим країнам доводиться враховувати загальні процеси трансформації незалежно від суб'єктивного бажання та власного бачення ситуації. Таким чином, нашою метою є дослідження особливостей постсучасного міфу в контексті регулятивної системи суспільства.

Огляд останніх досліджень і публікацій

На цей час склалася вже традиція номенклатурно-термінологічного філософського осмислення таких суттєвих для розкриття природи міфу питань, як співвідношення свободи і несвободи людини, процесів відчуження, діалектики раціонального та ірраціонального у світосприйнятті, місце міфу в соціалізації особи тощо.

Суттєві проблеми особливостей сприйняття міфу у сфері соціальних і політичних систем висвітлювалися у працях представників шкіл Т. Баттомора, М. Вебера, Р. Міхельса, Л. Мізеса, Г. Моски, В. Парето, Т. Парсонса, А. Етціоні та інших видатних дослідників. Важливими у цьому сенсі стали й розробки послідовників А. Грамші в питаннях взаємовідносин

еліт, різних частин інтелігенції та народу, а також дослідження Х. Арендт, К. Фрідріха, З. Бжезинського щодо суті тоталітарних режимів та посттоталітарних трансформацій, Б. Л. Гарта, П. Лазарсфельда, Р. Мертона про техніки маніпуляцій. Узагальнені також успішні спроби прикладного використання досліджень соціальних, психічних та економічних автоматів.

Помітне світоглядне значення мають праці К. Поппера, Ф. А. фон Хайека та М. Фрідмена, у яких гранично чітко сформульовано проблему меж соціального управління, висловлено застереження стосовно небезпеки раціоналізму, утилітаризму та сцієнтизму в інтерпретації громадського життя.

Плідною виявилась і наукова традиція, пов'язана з розвитком ідей Г. Маркузе, Д. Лукача і Е. Фромма.

Структуралістська методологія аналізу міфу спирається на підходи, розроблені представниками французької соціологічної школи К. Леві-Стросса, а також Ж. Даві, Е. Дюркгеймом, Л. Леві-Брюлем, М. Моссом. Плідними виявились ідеї Р. Барта, Ж. Лакана, М. Фуко, завдяки яким метод структурного аналізу спрацював і в галузях історії, психології, права, соціології, філософії.

Важливою є і наукова спадщина російського релігійно-філософського ренесансу (О. Блок, С. Булгаков, І. Ільїн, К. Леонтьєв, В. Соловійов, М. Федоров, Г. Федотов, П. Флоренський, С. Франк), у якій міфічне споглядання реалізується скоріше як тип світосприйняття, де особа безпосередньо отримує зв'язок з трансцендентальною реальністю, що набуває символічного тілесно-чуттєвого обриса.

В основі підходу З. Фрейда міститься безпосередньо незалежний від культури механізм, що базується на біологічному баченні людини. На підставі власної структури колективне несвідоме, за К.-Г. Юнгом, створює архетипи як певну повторюваність міфологічних сюжетів.

Завдяки зусиллям Дж. Фрезера, Л. Леві-Брюля, К. Леві-Стросса, Дж. Кемпбелла, М. Еліаде міфологічні тексти поступово упорядковуються й систематизуються.

В. Вундт дослідив міфи, мову та звичаї як базові проблеми психології. Для Р. Барта визначальним для міфу як особливої комунікативної системи є відображення ним історичного виміру буття та здатності (на рівні знака) перетворювати історію на ідеологію. В інтерпретації Ж. Сореля міф не є суб'єктивно надуманим творінням: він як емоційно-психологічний імператив віддзеркалює умови, способи самоствердження і прагнення соціальної спільноти.

Французький соціолог С. Московічі (послідовник теорії колективних уявлень Е. Дюркгейма) звертає увагу на значення соціальних уявлень та гіпнотичне навіювання пропагандою образів масам.

За тлумаченням О. Лосева, міф є смислове, образне явище особи.

Для характеристики постсучасної культури формування міфу особливе значення мають ідеї М. Бердяєва стосовно рис „нового середньовіччя” та М. Бахтіна щодо специфіки карнавального світосприйняття.

Суттєву роль в аналізі пострадянської політики відвів міфу Ю. Шайгородський у фундаментальній монографії „Політика: взаємодія реальності і міфу”.

Забезпечення якісного стратегічного управління соціетального рівня належить до безумовних державних пріоритетів. Саме таке забезпечення (як похідна від самоорганізації суспільства) є запорукою конкурентоспроможності всього проекту національного розвитку. Тим часом, створення будь-якого соціально-політичного проекту передбачає врахування міфічного рівня сприйняття дійсності, творчого оновлення системи громадських символів і ритуалів, адже „ідеологія і міф самі є сукупністю певних символів, а точніше – формами символізації політичного простору” [2, с. 51]. Раціональна робота з міфами передбачає не орієнтацію владної еліти, держaparату на гонитву за міражами й ілюзіями, а використання їх для консолідації населення і локалізації зовнішніх та внутрішніх загроз задля прагматичного забезпечення конкретних форм реалізації національних інтересів. Тільки при орієнтації на контроль за цілеспрямованим міфотворенням підвищується ймовірність творчого використання сакрального рівня соціального управління в громадянському суспільстві на базі формування привабливих образів і смислів, надання нових зразків поведінки на основі об’єднання за інтересами.

Криза, як відомо, є не лише складним випробуванням для суспільства: це ще й шанс для оновлення, стимул для переосмислення дійсності, реформування соціально-економічної моделі суспільства. В умовах кризи важливим є не стільки точний вибір переліку засобів оздоровлення економічних суб’єктів, скільки раціональне визначення загального спрямування змін, формування сумарного національного вектора різноякісних інтересів учасників суспільних процесів, посилення центру прийняття національно значущих рішень. Рельний екологічний контроль за виробництвом продукції, її якістю, підвищення соціальної складової вартості товарів, інноваційне спрямування інвестицій, модернізація продуктивних сил, запровадження енергозберігаючих технологій, стимулювання внутрішнього ринку, селективна підтримка підприємств, розвиток регіонів – саме завдяки цьому можна забезпечити гідне місце нації у світовій спільноті як творця, а не як прислуги розвинених країн. Для цього, незважаючи на будь-які труднощі кризового періоду, необхідно всім, і державі, і бізнесу, дбати про збереження людського капіталу [6, с. 3, 5].

Як відомо, жодне економічне чудо не здійснювалося без активної ролі держави. При цьому, важливим чинником розвитку стає саме міфологічний рівень світосприйняття: „міфологічні мотиви як структурні елементи

психіки – важлива складова не тільки міфодизайну, але й психодизайну” [7, с. 23; див. також 8 - 10].

Криза створює об’єктивні передумови для оновлення не лише технологічного та структурно-економічного типу суспільства, але й для переформатування політичної реальності. Водночас відчуваються спроби маніпулювання методами прихованого управління, психологічний тиск ймовірності ситуації політичного хаосу, політичної депресії в суспільстві, зростання політичних провокацій, розширення діапазону втрачених можливостей. З відходом єдиного політико-економічного центру від автократії до складної, в багатьох аспектах невизначеної ситуації необхідно всіляко підтримувати національний вектор розвитку, поєднувати народовладдя з відродженням елементів автократії професіоналів, підтримувати осіб, здатних ефективно впливати на події на користь цілої країни [8].

Наукові дискусії щодо регулятивних механізмів міфотворення повертають нас до питання про роль сакрального міфу в самоідентифікації народу, в збереженні, засвоєнні та використанні його базових цінностей. Та спроби самоізоляції нині, безперечно, є контрпродуктивними. Однак ефективність будь-якої стратегії модернізації обумовлюється, зокрема, й бережливим ставленням до традицій. Більше того, гнучкі технології м’якої влади передбачають опору на систему привабливих образів і смислів, що закріплювалися століттями і продовжують жити в пластах людської підсвідомості [11; 12].

Таким чином, діапазон можливостей сакрального міфу в соціальному управлінні (зокрема й у маніпулюванні методами прихованого управління) на основі постсучасних практик розширюється, репрезентуючи й ціннісні рівні інобуття політичних доктрин. Іншими словами, зростання можливостей сакрального міфу у використанні переваг постмодерну та локалізації його загроз демонструє місце ціннісних орієнтирів у діяльності держави. Як відомо, відносини глобальної конкуренції і співробітництва охоплюють взаємодії навіть різних цінносних ієрархій. Тобто час формує об’єктивне замовлення на підвищення уваги до найважливіших артефактів цивілізації. Отже уміла робота з міфом підвищує ймовірність використання світових і регіональних тенденцій у власних інтересах, в тому числі й для забезпечення конкретних форм реалізації національних інтересів. Наприклад, сприйняття світу як події відкриває можливість результативної роботи з формами розриву уявної і справжньої соціальної реальності, хибної соціальної вартості, ірраціональних і перетворених механізмів.

В умовах постсучасності суттєвого значення для підвищення ефективності творчих зусиль фахівців набуває зростання „наукоємності” усіх сторін громадського життя інформаційного суспільства і розвиток нових технологій, форм організації праці та ергономічних режимів трудової діяльності, ефективного використання в економіці новітніх досягнень

науки, підвищення уваги до аналізу стану корпорацій, визначення причин втрат і вироблення на цій основі як оперативних тактичних відповідей, так і стратегічних завдань соціального, економічного і політичного розвитку [13; 14]. Діагональна диверсифікація і створення складних економіко-політичних конгломератів (таких собі „соціальних концернів” з спільними інтересами у політичній та економічній сфері) відтворюють на місці колишніх кланів нові економічні й політичні угруповання. Народжуються нові форми відповідальності, які цементують ієрархії цінностей у всіх сферах діяльності. До процесів трансформації долучаються світоглядні та інструментальні цінності, набуваючи специфічних форм згідно з національними традиціями і практикою модернізації. При цьому, з одного боку, є ризик не знайти переконливої відповіді на історичний виклик: проблема полягає в слабкій суспільній затребуваності Особистості (людей з сильною волею і менеджерським талантом). З іншого боку, спирання на міфологічне сприйняття дає досить потужну зброю для дисбалансу дихотомії „автократія – народовладдя” на користь концентрації влади в досить вузькому колі.

Усе помітнішими стають особливості саме міфу постсучасного часу (постсучасного міфу). Посилюються і часто визначально впливають на ситуацію прикметні риси традиційної культури (з її міфами) [див.: 15 - 18]. Цей рівень культурної традиції не було подолано — його витіснив на другий план модерн. Захоплюючись результатами НТР, ми призвичаїлись до тези, що „сон розуму породжує чудовиська”. Тим часом історія переконує: ще небезпечніші химери можуть створюватися самим розумом, аморальним інтелектом. Як констатував Ф. А. Хайек, „науковий аналіз свідчить, що, дотримуючись етичних традицій, які спонтанно складаються, ми нагромаджуємо більше знань і багатства, ніж можна здобути й використати в економіці, апологети яких претендують на строгу відповідність своїх дій „розуму” [19, с. 17]. На відміну від влади, знання і досвід принципово не централізуються; вони реалізуються не стільки у фактах, скільки у звичках і навичках, інтуїції і комунікаціях [20, с. 104, 72]. Важливо також мати на увазі, що коли в процесі осучаснення суспільства деякі ідеологи соціальних трансформацій підтримували гасло боротьби з традиційними укладами і віруваннями, то постсучасність перетворює соціальну міфологію на чинник розвитку та конкурентної боротьби держав. На основі поширених стереотипів і штампів простіше прищеплювати потрібні схильності, викликати необхідні трансформації на рівні процесів і відносин, навіювати бажані ідеї як абсолютно неминучі, природні й прогресивні, використовувати певні підходи до вирішення пекучих проблем, а відтак і переконувати людей, робити їх своїми прихильниками [21; 22]. Отже, з одного боку, постсучасність потребує її вивчення, виходячи з дискурсу міфотворення. З іншого ж боку, іманентною постсучасності характеристикою процесів є орієнтація на народну спадщину, традиції, міфічну складову світосприйняття.

Втім, специфіка теперішнього стану України на тлі тенденцій глобалізації дуже ускладнює формування провідних соціальних динамік та націлює, скоріше, на використання на свою користь хвиль, збуджених іншими. Отже свідомість і підсвідомість мають бути готовими до нових горизонтів буття, коли уміння творчо й продуктивно предуватися до логіки історії, навантажувати її власними завданнями, використовуючи усю ресурсну базу соціального управління, в тому числі й міфотворчість, постає як жорстка вимога до національної еліти в умовах постсучасності. Адже, незважаючи на формування наукових практик пізнання і їх впливу на світ, міф не є ілюзією. Однак трактування та інтерпретація минулого має не заважати, а навпаки — допомагати вирішувати складні проблеми сьогодення [23 - 25].

У постсучасній модернізації (постмодернізації) часто вбачають настільки серйозний чинник розвитку, що ставляться до нього як до критично важливого. Недарма ж екс-партійні бонзи та члени господарського активу радянських часів заповзялися демонстративно виконувати церковні обряди, будучи насправді переконаними атеїстами.

З мірила життєвої стратегії міф перетворився на інструмент тактики ефективної комунікації, зокрема на засіб деструктивного інформаційного впливу, в тому числі й за допомогою техніки вірусного PR. Використання поширених стереотипів і штампів спрощує вирішення завдань переконування, створення потрібних схильностей, прищеплення певних підходів до вирішення проблем, навіювання бажаних ідей як абсолютно природних і прогресивних.

Якщо при домінуванні традиційних суспільств будь-яка культура була, як правило, культурою певного прошарку суспільства, ієрархічного й структурованого, то тепер ситуація кардинально змінилася. Постсучасний ешелон модернізації [про інші див. 26, с. 98 - 119] прагне спиратися на смислові ряди як „відроджені”, так і „новостворені”, на ті, що вирости у своїй цивілізаційній культурній традиції, і на занесені вітрами глобалізації. Це поєднання особливо яскраво проявляється в поширених соціальних і політичних міфах. А це призводить до конвейерного їх створення. У тому ж напрямі діє і чинник підвищення специфіки самої постсучасності. Йдеться про нові типи організаційного устрою, зняття жорстких меж, мозаїчність і розмитість управлінських процесів, химерне поєднання різних елементів влади. Зростає цінність малого, відкидається очевидне зовнішнє примушення.

Як відомо, у політичному класицизмі і бароко залишалася мало місця для політичної творчості „іншомислення”. А постмодерн народжує нові ресурси самодіяльності, відкриває простір для саморозгортання нових тенденцій, ліквідує попередні форми постановки і вирішення проблеми співвідношення соціальних норм та аномалій. „Свято опору системі” поєднує риси порядку і хаосу. В цих умовах культура (для кожного особлива, вибіркова) стає відкритою для всіх. Тепер ніхто нікому нічим

не зобов'язаний, кожен обирає своє, близьке йому — і відповідає за свій вибір. У повсякденному житті „пересічної людини” зміщуються цінності Заходу і Сходу, Відродження і Просвітництва. І природне середовище, і соціальна структура перестають бути надійною опорою. Вони стають швидкоплинними і рухомими „обставинами”.

Зрозуміло, свобода – зовсім не повсюдно наявний емпіричний факт, але її вимога – це і виклик кожному, і зміна потенціалу управлінських дій і ресурсів, які створюють владу елементів суспільства. А коли немає самої віри, то залишається лише бажання використовувати її вплив (й іноді — бажання вірити). Безумовно, і раніше ті ж жерці не були однаково щирими у ставленні до віри, народної міфології. Багато священослужителів і правителів дозволяли собі застосувати різні маніпулятивні інформаційні впливи ще в давні часи. Проте саме сучасні умови спонукають до широкого жонглювання громадською думкою і створення популярних політичних міфів. Виникає дивне поєднання релігії й атеїзму, віри і безвір'я. Вживлення міфів політичних у міфи сакральні і навпаки підвищує ефективність (як правило, на короткий період) маніпулятивних практик. Тим самим провокується їх широке використання [27, с. 8].

Тим більше це спостерігається при розвитку тенденцій до постмодернізації, що призводить до формування умов, які дехто з вчених визначає як недопостмодерн або квазіпостмодерн. У цій ситуації для неупереджених аналітиків вже очевидно: в Україні немає звичних для Заходу господарсько-політичних інститутів. І вони навіть не створюються. У повній відповідності з карнавальністю постмодерну їхню машкару вдягають зовсім інші (до болю впізнавані) явища. Отже, закріплення і наростання цих тенденцій створює реальну небезпеку появи в пострадянських країнах рис суспільства химерного типу з переважанням соціально-економічних аномалій [28, с. 3; див. також 29].

Сучасний український державний устрій у його зв'язках з суспільно-політичними процесами в країні – досить складний об'єкт для наукового дослідження (особливо – в раціональних поняттях і при використанні категоріального апарату західної науки). На думку деяких аналітиків, проблему ускладнює й те, що переважна більшість провідних вітчизняних політологів таємно чи явно ангажуються партіями і політичними блоками, а отже далеко не завжди можуть дозволити собі об'єктивно оцінювати все, що відбувається. Така ж ситуація складається і в експертному журналістському середовищі. Наслідок—жонглювання поняттями. Що на загал характерно для постмодерного типу свідомості. Але в нинішніх українських реаліях це вкрай негативно позначається на розумінні того, що відбувається. Все це наштовхує на висновок про існування у нас імітаційної демократії: при декларуванні демократичних принципів реальний вплив громадянського суспільства на державну владу обмежений. Іноді й самі громадяни не бачать користі від демократичних свобод.

За цих умов саме цілеспрямоване міфотворення, зокрема й шляхом

реалізації стратегії непрямих дій, може бути елементом ефективного соціального управління в соціумі, де перетинаються уклади традиційні, модерністські і постмодерністські. Водночас ідеологічне протистояння набуває складніших форм. Часто технології та прийоми протистояння (наприклад, у формі боротьби таборів „реального соціалізму” і „капіталізму”) базуються на визнанні неповноти знань учасників процесів і сукупного впливу результатів взаємодії гравців при суттєвій трансформації внутрішнього світу людини [30; 31]. Нова епоха створює умови для розширення діапазону використання технологій, орієнтованих не на участь у виснажливому інформаційному протиборстві та „контрпропаганді”, а на взаємодію у потоці подій, де ніхто не має повноти інформації та залежить від дій інших акторів.

Можливості використання соціальних мифів у громадській практиці постсучасності величезні. І саме світова криза повертає нас до корінного питання про роль сакрального міфу у самоідентифікації народу, збереженні його базових цінностей. Ефективність успішної стратегії модернізації полягає в обережному ставленні до вже набутого. Створення ж надійної соціальної перспективи передбачає підтримку „інституціонального балансу” розвитку й стабільності. Більше того, гнучкі технології м’якої влади потребують стимулювання бажаних дій, підвищення ймовірності здійснення „необхідних” подій з використанням системи привабливих образів і смислів (часто-густо закріплених сторіччями, а відтак таких, що живуть у шарах підсвідомості).

Глобалізація неминує породжує та посилює регіоналізацію, яка закріплює специфічну систему соціальних символів і мифів, певних „культурних координат” кожної людини як людини соціальної. При неорганічному стані суспільства (наприклад, внаслідок культуртрегерських спроб еліти) використання звичних для інших суспільств процедур приховує зовсім інший зміст. Тоді різко збільшуються можливості регуляторного використання перетворених та ірраціональних форм для інтеграції якісно різних секторів соціального життя.

У постсучасному суспільстві політичні рухи намагаються використовувати практично невичерпний потенціал міфічних конструкцій, зокрема й тих, що можуть поєднувати корпоративні інтереси із загальними, а відтак бути ефективним засобом реалізації намірів певних верств. Близькість ідеології та міфології пояснюється змістом першої як системи ідей, що відповідає ціннісним орієнтаціям відповідної людської спільноти. Активний ренесанс міфу в соціальній культурі постмодерну – варіант реакції на надмірну раціоналізацію життя, пов’язану з тривалим пануванням соціального проекту „високого модерну”. Відповідно, зміна суспільних ідеалів на користь ціннісного виміру буття, культивування плюральності світогляду, відкритості свідомості спрацювали як певна інтелектуальна передумова нового входження в суспільне життя ірраціональних чинників, в тому числі й міфологічного походження.

Соціальний постмодерн забезпечив конкретні форми опозиції між міфом і логосом на основі особливостей міфу як самоцінного начала творчості, суттєвого елемента ідентичності соціальних та етнічних спільнот, включивши рівень взаємовідносин різних ціннісних ієрархій до змагання суспільств у глобальній конкуренції. І це необхідно враховувати, інакше посилюється загроза того, що процес руху від абстрактного до конкретного не буде повним. Відповідно, з поля зору можуть зникнути такі засоби різних за характером етапів соціального управління, як, наприклад, створення методології, фактології і хронології, ідеології, мистецтва, наддержавних і державних рішень, систем освіти й виховання, ЗМІ, економічна влада, системи розваг, системи примусу (аж до геноциду та зброї масового знищення). Причому інформаційна зброя, створена, наприклад, з використанням технологій вірусного PR на основі поширених міфів, часто ефективніша за матеріальну, оскільки повністю програмує свідомість і підсвідомість людини, тобто створює механізми управління поведінкою: вводити в оману корисніше, ніж вбивати – людські ресурси не ліквідуються, а спрямуються належним чином.

Неявне програмування людини у стратегії непрямих дій здійснюється, насамперед, завдяки механізмам використання ярликів, переключення уваги, вмілої емоційної інтерпретації. Тоді людина втрачає навички самостійно думати, шукати нестандартні відповіді, використовувати як загальні закономірності, так і специфічні відмінності. Світ юрби, взагалі вельми керований, стає незахищеним від впливу, що базується на біологічній та соціальній інформації людини. Отже в основі програмування психічного стану та поведінки натовпу – створення систем цінностей, стереотипів і шаблонів мислення на основі звичного світосприйняття, котре в критичних умовах дозволяє вводити людину в ситуацію, де її реакції фактично запрограмовані. Й за рахунок цього (в тому числі) розширюється діапазон ефективного використання інформаційної зброї для вирішення питань як стратегії, так і тактики [32]. Якщо міф засновується на порочному колі, то він виводиться не з реальності, а з ідеологічного постулату і може використовуватися для забезпечення запускання та реалізації процесу самопереконавання і самонавіювання як похідної, вторинної маніпуляції [33, с. 33, 35].

Висновки

Формування соціального середовища міфотворення в Україні в багатьох рисах визначається специфікою радянських і пострадянських трансформацій. Носить воно й ознаки традиційної, модерної і постмодерної культури. За цих умов творче врахування ресурсів міфотворення може забезпечити ефективність соціального управління процесами, відносинами, особами у соціумі, де перемижуються різноякісні уклади. Нова епоха створює умови для розширення діапазону використання технологій, орієнтованих не на участь у виснажливому інформаційному

протиборстві й „контрпропаганді”, а на взаєморезонанс у потоці подій, де жоден з учасників не володіє повнотою інформації та залежить від дій інших акторів.

Ліквідація „залізної заслони” підвищила вимоги до здатності до самозбереження власної культури країни та до якості дій держави, спрямованих на забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері.

Постмодерна модель соціально-політичного розвитку орієнтує не на жорстку опозицію „еліта — контреліта”, а на поєднання креативних джерел усіх соціально-політичних сил з оволодінням усього спектра залучення ресурсів „м'якого впливу”, в тому числі й трансформації соціальних міфів у формі спрямованого міфотворення або, навпаки, деміфологізації.

Література:

1. Современные технологии влияния и убеждения. Эпоха пропаганды / Аронсон Э., Пратканис Э. - СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2008. - 543 с.
2. **Шайгородський Ю. Ж.** Ідеологія і міфологія у символічному світі політики // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. - К.: Український центр політичного менеджменту, 2008. - Спецвипуск: Політичні технології. - С. 46 – 55.
3. **Гарт Б. Л.** Стратегия непрямых действий. - М.: Эксмо. СПб.: Мидгард, 2008. - 464 с.
4. **Бурлачук В. Ф.** Символ и власть. Роль символических структур в построении картины социального мира. - К.: Институт социологии НАН Украины, 2002. - 266 с.
5. **Гаджиев К. С.** Имидж как инструмент культурной гегемонии // Мировая экономика и международные отношения. - 2007. - № 12. - С. 3 - 14.
6. **Тулчинский Г.** Кризис как потенциал и ресурс PR // PR-менеджер. - 2009. - № 1. - С. 3 - 6.
7. **Гусаковский А.** PR как социальный психодизайн // PR менеджер. - 2008. - № 8. - С. 20 - 25.
8. **Шайгородський Ю. Ж.** Політика: взаємодія реальності і міфу. - К.: Знання України, 2009. - 400 с.
9. **Голан А.** Миф и символ. - М.: РУССЛИТ, 1994. - 375 с.
10. **Кайуа Р.** Миф и человек. Человек и сакральное. - М.: ОГИ, 2003. - 296 с.
11. **Нье J. S.** Soft Power. The means to success in world politics. - NY.: Public Affairs, 2004. - 174 p.
12. **Лукин Ю. Н.** В мире символов. - Харбин.: ГОА, 1936. - 217 с.
13. Герои нашего времени. Ролевые игры современных топ-менеджеров // Пиар в России. - 2008.- № 8 (96). - С. 2 – 4.

14. **Bahry D.** Society Transformed? Rethinking the Social Roots of Perestroika // *Slavic Rev.* - 1993. - Vol. 52. - № 3.
15. **Кэмпбелл Дж.** Мифический образ. - М.: Аст, 2002. - 683 с.
16. **Лосев А. Ф.** Знак. Символ. Миф. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. - 479 с.
17. **Фрэзер Дж. Дж.** Золотая ветвь: Исследование магии и религии. - 2-е изд. - М.: Политиздат, 1983. - 703 с.
18. **D'Andrade R. G.** Cultural Meaning System // By ed. R. A. Shweder, R. A. Le Vine. *Cultural Essays on Mind, Self, and Emotion.* - Cambridge, L, NY, New Rochelle, Melbourne, Sydney: Cambridge University Press, 1984. - P. 114 - 115.
19. **Хайек Ф. А.** Пагубная самонадеянность. - М.: Новости, 1992. - 304 с.
20. **Поппер К.** Нищета историцизма. - М.: Прогресс, 1993. - 187 с.
21. **Кассирер Э.** Техника политических мифов // Октябрь. - 1993. - № 7. - С. 153 - 165.
22. **Кольев А.** Политическая мифология: Реализация социального опыта. - М.: Логос, 2003. - 384 с.
23. **Богданов К. А.** Повседневность и мифология: исследование по семиотике фольклорной действительности. - СПб.: „Искусство-СПБ”, 2001. - 437 с.
24. **Вашкевич Н. Н.** Между богом и дьяволом. Универсальный семантический код. - (Серия „Системные языки мозга”). - М.: Белые альвы, 2008. - 509 с.
25. **Грушко Е. А., Медведев Ю. М.** Словарь всемирной мифологии. - Н. Новгород: Братья славяне. Три богатыря, 1997. - 496 с.
26. **Шедяков В. Е.** Менеджмент персонала в условиях переходного периода // Соболев В. М., Шедяков В. Е. Менеджмент в области инвестиций и персонала: особенности в переходной экономике. - Х.: Бизнес Информ, 1996. - 176 с. - Рец.: Бизнес Информ. - 1996. - № 14. - С. 82 - 171.
27. **Шедяков В. Е.** Искусство власти и власть искусства // Журналист. - 1998. - № 12. - С. 8.
28. **Шедяков В. Е.** Люди и символы // Журналист. - 1998. - № 25. - С. 3.
29. **Шедяков В. Е.** Символы веры // Бизнес Информ. - 1993. - № 19. - С. 20 - 21.
30. **Homey K.** Neuroses and Human Growth. The Struggle Toward Self Realization. - NY: W. W. Norton and Co, 1950. - 682 p.
31. **Хорни К.** Невротическая личность нашего времени; самоанализ. - М.: Прогресс-Универс, 1993. - 480 с.
32. **Белоус В. С.** Оружие XXI века // Международная жизнь. - 2009. - № 1. - С. 104 -129.
33. **Кара-Мурза С.** Размывание и подмена понятий // PR-менеджер. - 2009. - № 1. - С. 32 - 36.